

Наталя ПАВЛОВА

доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки,
Дніпровського державного університету
внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук, доцент
<https://orcid.org/0000-0002-1572-4648>

**ЩОДО ПІДСТАВ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ НЕГЛАСНИХ
СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ВТРУЧАННЯМ
У ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ**

Як національне законодавство, так і міжнародні правові акти забезпечують ефективний захист права на невтручання в особисте та приватне життя (таємниця листування, нерозголошення конфіденційної інформації тощо).

Норми та критерії захисту таких прав і свобод закріплено в низці міжнародно-правових документів, серед яких найважливішими є Загальна декларація прав людини та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права тощо. Однак треба зауважити, що універсальні міжнародні договори визначають лише сукупність прав, що становлять право на приватне життя, але не деталізують умови та способи обмеження цих прав, у тому числі в межах кримінального провадження, що часто призводить до неоднозначного тлумачення їх застосування.

Водночас основоположні принципи, які визначають мету кримінального провадження, його структуру та окремі інститути, встановлені статтею 7 КПК України [2].

Саме вони є запорукою захисту прав і свобод людини і громадянина, а також врегулювання діяльності органів, які ведуть кримінальне провадження. До того ж норми кримінального процесуального законодавства деталізують умови та способи обмеження таких прав внаслідок вчинення кримінального правопорушення. Зокрема, іноді суб'єкти можуть перешкоджати досягненню визначених законом завдань шляхом невиконання процесуальних обов'язків чи зловживання наданими правами, що зумовлює необхідність у здійсненні правоохоронними органами низки правових обмежень для досягнення цілей кримінального судочинства [1, с. 479].

Отже, згідно з основоположними документами, обмеження прав і свобод особи допускається виключно в інтересах суспільства та для захисту громадян і держави від протиправних дій.

Треба зазначити, що втручання у приватне спілкування дозволено законодавцем в межах кримінального провадження в разі проведення низки негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема: аудіо-, відеоконтроля; зняття інформації з комунікаційних електронних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем тощо.

При цьому проведення негласних слідчих (розшукових) дій, що втручаються у приватне життя особи, допускається лише за наявності обґрунтованих підстав щодо вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і за умови, що інші способи отримання необхідної інформації вичерпані.

Зняття інформації з електронних комунікаційних мереж передбачає обов'язкове фіксування комунікації обох абонентів шляхом прямого підключення до телефонної лінії або сканування радіосигналу. При цьому треба зауважити, що прослуховування телефонної розмови тільки одного з абонентів, в тому числі і з використанням технічних засобів, без підключення до мережі зв'язку не вважається зняттям інформації з електронних комунікаційних мереж, а є іншою НСРД, пов'язаною з втручанням у приватне спілкування (наприклад, аудіо-, відеоконтроль особи) [6, с. 479].

Особливістю аудіоконтролю особи є те, що він може бути епізодичним, тобто на певний проміжок часу, однак, як правило, аудіоконтроль особи здійснюється цілодобово, тому що особа, яка може бути причетна до протиправних дій, може в будь-який момент часу надати чи спробувати передати іншим особам інформацію, що може мати значення для кримінального провадження [3, с. 126]. Аудіо-, відеоконтроль проводиться шляхом негласного візуального спостереження за діями особи, її розмовами, поведінкою

спеціальними підрозділами за допомогою спеціальних технічних засобів. Ця НСРД може здійснюватися в будь-якому місці перебування особи, зокрема в житлі або в іншому володінні особи, у приміщеннях, транспортних засобах та інших місцях. Відеозапис дає змогу більш детально виявити необхідну інформацію, вивчити дії зацікавлених осіб, одержати повну інформацію щодо діяльності підозрюваної особи в учиненні кримінального правопорушення [4, с. 48].

Проте потрібно зауважити, що проведення аудіо- або відеоконтролю може здійснюватися в приміщенні, яке не належить особі, що підлягає такому контролю. Проведення фіксації дій третіх осіб, крім того, що є порушенням права на приватне життя, може також кваліфікуватися як незаконне проникнення в житло чи інше володіння особи, яка не є об'єктом розслідування.

Звертаючи увагу на цю законодавчу колізію, В. Г. Уваров наголошує, що аудіо-, відеоконтроль може здійснюватися в будь-яких місцях, крім помешкання громадян та інших приватних володінь, а також території підприємств, установ і організацій та інших об'єктів, якщо це може потягти за собою розголошення відомостей таємного характеру щодо осіб, які не мають стосунку до кримінального провадження. У виняткових випадках, коли зібрані під час аудіо- та відеоспостереження дані не містять доказів злочину, органи, що здійснювали такі дії, зобов'язані вжити всіх необхідних заходів для забезпечення конфіденційності та запобігання розголошенню інформації, яка стосується особистого життя, честі та гідності особи [5, с. 165].

Зважаючи на відсутність у ст. 260 КПК України чіткого порядку проникнення в приміщення, що належать третім особам, для проведення аудіо- та відеоконтролю, такі дії треба здійснювати в комплексі з обшуком житла або іншого володіння особи, що вимагає додаткового обґрунтування в кожному конкретному випадку та судового контролю. Проте будь-яке втручання в недоторканність житла чи іншого володіння особи повинно бути обґрунтоване законом.

На відміну від аудіоконтролю особи, аудіо-відеоконтроль місця застосовується у публічних зонах, де коло відвідувачів не може бути точно визначено, з метою фіксації загальної обстановки та виявлення ознак можливих правопорушень. З метою пошуку, фіксації та перевірки інформації про особу, її дії, а також місця її перебування у публічних зонах допускається застосування відеозапису, фотографування та спеціальних технічних засобів, при цьому необхідно дотримуватися вимог законодавства про захист персональних даних.

1. Павлова Н. В. Оцінка на предмет допустимості як доказів матеріалів фотозйомки, звуко-, відеозапису події злочину. *Науковий вісник Дніпропетровського університету внутрішніх справ*. 2017. № 2 (66). С. 477–484.

2. Кримінальний процесуальний кодекс : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 20.01.2025 р.).

3. Сердюк А. В. Процесуальні аспекти проведення аудіо-, відеоконтролю особи як різновиду негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. № 3. С. 125–128.

4. Шерудило В. О. Процесуальний порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних з втручанням у приватне спілкування : дис. канд. юрид. наук (доктора філософії) : 12.00.09. Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2018. 264 с.

5. Уваров В. Г. Втручання у приватне життя шляхом аудіо-, відео контролю. *Право і суспільство*. 2012. № 5. С. 161–165.

6. Луцик В. В. Зняття інформації з електронних комунікаційних мереж: фокус новел. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 500–504.